

50 år sedan Eric Hermelin dog och fortfarande kvarstår den:

Gåtan i hans liv och verk

Att vara rädd för det opassande är symptom för en allvarlig mental rubbning.

Så utbrister baron Eric Hermelin där han sitter inspärrad på St Lars mentalsjukhus i Lund. Åtminstone i TV-teaterns pjäs Från Mörkhult till Snällebo som sändes för drygt tio år sedan.

Det är nu 50 år sedan som denne märklige man av släkten Hermelin på Gripenberg, dog. En författare och mystiker som såg dubbelnaturen i både sig själv och sina medmänniskor.

Han är sjuttio år och har suttit på St Lars i 20 år. Han arbetar med sina översättningar av bl a persiska dikter och kallar sitt verk ett livselixir som ska mjuka upp tankeförmågan och håglösheten och göra oss oberoende i världen, av världen och göra människan mänskligare.

Det är vid denna tid som pjäsen av Garl-Göran Ekerwald inleder sin skildring av mannen som var son till gamlebaron på Gripenbergs slott, den store jorddrotten, men som skaffade sig ett rykte baserat på ett eget arbete och ett eget levnadsöde.

Axel Eric Hermelin föddes den 22 juni 1860 på det karolinska säteriet Rhenstad i Östergötland och växte upp på bl a Gripenbergs slott och på gården Traneryd.

Hans livsöde är så märkligt att man ibland kan undra var han fick kraften ifrån att överhuvudtaget överleva. Vandringslust, andlig längtan, studier, äventyr, men också alkoholism, sjukdom och ångest kom att prägla hans liv.

Ett kulturarv

I Per-Erik Lindahls biografi om Eric Hermelin framträder bilden av en både stark och svag man, öppen för intryck av olika slag, med ett skarpt intellekt, stor inlevelseförmåga och med dragning åt mystiken.

Han lever ett tidvis rastlöst liv på grund av sitt begär efter alkohol, detta som måste ha varit hans livs plåga, eller kanske snarare ett ödesdigert uttryck för den.

Men Lindahl är mån om att inte betona alkoholmissbruket och det destruktiva hos Eric Hermelin på bekostnad av den kreativa sidan hos honom. Hans verk, översättningarna av persiska diktare, är, skriver Lindahl, "en omistlig del i vårt kulturarv."

Detta verk hade förstås inte blivit till om inte Eric Hermelins liv hade varit så fullt av växlingar och vandringslusten hade drivit honom ut på resor i världen. Amerika, Indien, England

Eric Hermelin omkring 1940, bara några år före hans död 1944. I Per-Erik Lindahls biografi "Ångest -Hjulets svängningar" skildras dennes liv och verk. Han växte upp på bl a Gripenbergs slott, vars bibliotek rymmer de persiska diktare som han översatte.

och Australien var målet för några av dem.

Om Erics barndom kan man bl a läsa att den under hans första år verkar vara idyllisk. Om hans förhållande till sin far, gamlebaron Axel Hermelin och om dessas likheter skriver Lindahl: ...skämtlynnat, humorn, den sega fysiska och andliga utålligheten, expansionsdriften. Lägg därtill vissa övermänskigheter, förmåda med en glad gudstro och en oblidkelig fatalism och - paradoxalt nog! - ett visst ekonomiskt sinne."

"Lär sig ljuga"

Eric och hans syskon fick en sträng uppfostran och förhållandet till fadern kan ha präglats av hatkärlek. Eric Hermelin skrev senare i livet en hel del om barns situation i hemmet, kanske med egna erfarenheter framför ögonen.

"Varför tvingas barn att tala med det bevingade ordet "Little children should be seen, not heard"? (Små barn ska synas, inte höras - reds. anm.) Emedan barn i sitt ursprungliga tillstånd hafva en för de uppvuxna obehövlig vana att tala sanning, och sanningen stöta. De stötte stöta barnet igen, som för att undvika stötar, som göra ondt, och stickord, som svida än värre...lära sig att tala eller

ljuga, allt efter omständigheterna."

Ljusa och mörka

Om en genomsådande natur som ser igenom föreställning och hyckleri, även hos sig själv, och pekar på att vi alla är dubbelnaturer, handlar i mycket Lindahls biografi. Även i TV-teaterns pjäs skildras denna insikt i ett samtal som Eric Hermelin har med sin bror Joseph. Det utspelar sig i Lund just då Eric Hermelin har återfunnits efter ännu en rymning åtföljd av utsvävningar i Köpenhamn. Brodern påpekar för Eric att det är dags att han börjar uppföra sig som en människa värdig att bära namnet Hermelin. Där nämns också deras morfar, en välkänd missionär och gudsman och grundare av Fjellstedtska skolan i Uppsala.

- Han var både ock, precis som du och jag, säger Eric då hans bror pekar på att morfadern var utan fläck i sitt leverne.

Sedan vänder han på de anklagades bänk och menar att hans bror är en hycklare som bara ser till skenet och vad som är passande. Frånvaron av skamlöshet som han själv anklagas för, den tycker han hör hemma mer hos den som inte vill se verkligheten som den är, med både ljusa och mörka sidor. Detta är symptom på

en allvarlig mental rubbning, säger den förmodade galningen på St Lars till sin bror och förmyndare.

Dr Jekyll och Mr Hyde

R. L. Stevensons bok om dubbelmänniskan Dr Jekyll och Mr Hyde var en av Eric Hermelins favoriter och när han 1886 tar värvning i brittiska armén gör han det under annat namn och väljer då samma förnamn som Mr Hyde; Edward. Senare kallar han sig Henry, vilket är Dr Jekylls förnamn.

Mellan åren 1888 och 1893 befinner sig Eric Hermelin i Indien, som soldat i brittiska armén. Det blir en jobbig tid för honom, han tål inte det indiska klimatet, blir sjuk i dysenteri, malaria och kolera och i svi-

ter av könssjukdomar han tidigare ådragit sig. Slutligen faller han allt djupare i alkoholmissbruket. Han tillbringar lika mycket tid på sjukhus och i fängelse som utanför. Det är som fånge han återvänder till England, där han 1893 under förmedlande omständigheter får avsked från armén.

Men tiden i Indien var inte enbart dryckenskap och förnedring. Eric Hermelin intresserade sig för livsvillkoren för det indiska folket och han studerade både persiska och urdu (urdu - ett av de allra största språken i Indien). Genom studierna i persiska blev han förtrogen med sufierna och deras vishetslära.

Eric Hermelin var politiskt intresserad och skulle senare i livet påpeka hur illa många europeiska stater behandlade sina kolonier.

Omyndigförklarad

Det är omöjligt och knappast tillrådligt att försöka sammanfatta Eric Hermelins livsöde på några rader.

I maj 1896 kom han emellertid till Mörbylunds gård, i närheten av Gripenberg, som han fick som arrende av sin far. Men alkoholbegäret fanns kvar och livet som lantbrukare passade honom inte. Hans släktingar såg till att han fick läkarvård och han blev intagen på en alkoholistanstalt

i Stockholm.

Men vandringslusten pockar och han ger sig iväg till Australien. Men innan dess har något avgörande hänt. Per-Erik Lindahl skriver:

"Men priset var högt: mot sin vilja fick han lämna bifall till att bli omyndigförklarad. Hans far inlämnade den 5 juli 1897 en ansökan, ställd till Göta Hovrätt i Jönköping, om att sonen "måtte varda i omyndigt tillstånd försatt". På handlingen hade EH lämnat sitt bifall. Märkligt nog finns denna ansökan inte bevarad, men protokollet, fört samma dag, ljuter inte. Hovrättens "förmyndare-lista III" är också entydig: EH blev "på egen begäran omyndig."

Dock en förödmjukelse som skulle följa honom i minnet hela livet.

Under tiden i Australien, där han hade övervakare, blir han straffad inte bara för fylleri, utan även för stöld. Efter tio år i Australien där han också tillfredsställer sin längtan efter djupare studier i kristendomens urkunder, återvänder han via en tids vistelse i London, till Sverige. 1908 kommer han hem till Gripenberg och efter ytterligare några äventyr, bl a en rymning till Tyskland, får han en ny förmyndare i sin äldre bror Joseph som 1909 får Eric sinnessjukförklarad och intagen på Lunds hospital.

På mentalsjukhus

Kanske man kan säga att det är nu som tyngdpunkten förflyttas från hans liv till hans verk. Det är under åren på St Lars som han studerar och översätter. Men det var ingen fridfull tillvaro han njöt, det vittnar inte minst de många rymningarna om och sjukhusjournalerna. Arbetet var kanske det enda som skänkte honom ro. Med tiden fann han sig med resignation, men knappast glädje, i sin lott.

Han bekostade själv tryckningen av flera av sina verk och hans bror Joseph följde under perioder med intresse hans arbete. Om förhållandet mellan Eric och hans äldre bror Joseph skriver Per-Erik Lindahl en hel del. Även om Eric Hermelins omhändertagande kanske var det som räddade honom från att fullständigt gå under, så fanns självklart bitterheten hos den yngre brodern över att ha blivit satt under förmyndare och sinnessjukförklarad.

Sin biografi avslutar Lindahl med att undra över gåtan i Eric Hermelins liv, över hur han överhuvudtaget kunde skapa sitt verk och tror att baronen själv ger en förklaring i följande ord:

"I ödelagda menskor, lägger Gud Sin Sannings Skatter ned."

ANNE-SOPHIE ZETHSON